

tusos épületmagot, hanem azt állapította meg, hogy valamikor a 16. század utolsó harmadában egy kéttraktusos, közel szabályos négyzet alakú középső építményt emeltettek itt a Monokiak (feltehetően János, ekkor füleki kapitány), amelynek azonban szerves része volt az említett kerek saroktorony, sőt, az épület vele átlósan ellentétes oldalán egy téglalap alaprajzú, ugyancsak toronyszerűen kiugró épületrész. Erről a kastélyról, udvarházzal megállapítottuk, hogy középkori műrészlettel nem rendelkezett, a belsőben illetve a homlokzatokhoz kívülről húzott – csak vékony rétegsort átvágó – árokban egyetlen középkori lelet sem került elő –, ugyanakkor a nem túl nagyszámú, részben eddig is ismert reneszánsz műrészlet, s főként az előzőekben leírt szabályos jellegű alaprajz az előzőekben megadott keletkezés mellett szól.

Kiderült továbbá, hogy a kastély alsó szintjének alá nem pincézett részei nem voltak lakhatók, alacsony belmagasságuk eleve csak alárendeltebb, mintegy „szigetelősínt” funkciót engedett meg. Ugyanakkor azt is megállapítottuk, hogy a külső falak körben magasabbra futottak, mint a legkorábbi földem, azaz minden valószínűség szerint egy ekkor pártázatos, „felső-magyarországi” kastélyépülettel állunk szemben. Ezen épület egykori nyílásai, lépcsőfeljárójának helye nagyrészt meghatározó volt, már amennyire ezt az épület egy jelentős 17. századi, majd pedig egy főleg 18. századi átépítése lehetővé tette. Az előbbieken során épült meg a kastély DNy-i sarokrésze, ekkor pincézték alá DNy-i részét, s a homlokzat új (?) festett díszet kapott. Majd az 1780 előtti nagy átépítés tulajdonképpen jelentősen „feltolta” az emeleti járósínt, elbontva az említett pártázatot, az azt hordó térdfalat használta fel az új földem számára. Ekkor elfalazták, illetve elbontották a korábbi ablakok jelentős részét, kívülről rézsús támfallal támasztották meg a K-i homlokzatokat, s végül ekkor készült el a mai lépcsőház is. A D-i porticus és a tetőzet megépítésével végül is ekkor nyerte el a mai formáját az épület.

A kutatóárkokból előkerült leletanyag nem számottevő, ezzel szemben a 16–17. századi nagyterem alá később behúzott barokk boltozat feltöltésében több 17. századi kályha csempéinek jelentős részét találtuk meg. A kutatás eredményeképpen az épület megmaradt szerkezetét remélhetően nem módosítják alapvetően a folyó átalakítási munkák.

FELD ISTVÁN

235. Monok, Zsebrik-alja (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő

A községben földmunka során kerültek elő régészeti leletek: őskori cserepek, valamint legalább két emberi vázból származó különféle csontok.

A lelőhely Monok határának DNy-i részén, a Bem József utca folytatásaként a Kaptár-tanyai lovarda felé vezető út mellett található, a halastó melletti útelága-

zás tágabb környékén. A területen jelenleg is folyik egy mezőgazdasági öntözőcsőrendszer fektetése, melyhez gépi munkával árkokat ásnak.

Az ároknak a fenti út és a halastó bekötőút közti szakaszán több objektum metszete látszik, a kidobott földben őskori edénytöredékek mutatkoznak. Az árok falában több csontvázás sír gödre mutatkozik. Ezek egyike biztosan Ny-K-i tájolású, mivel ezt a kiásott árok hosszában metszette el, hosszúcsontjai és koponyájának töredéke kintjártamkor az árok D-i falában még a helyén voltak. E leágazástól kissé Ny-ra még további minimum 1 É-D tengelyű sír látszik az árok É-i falában, metszetéből emberi csontok állnak ki. A leágazástól K-re, az árok D-i falában még legalább egy objektum (árok?, sír?) beásása mutatkozik több más, nehezen értelmezhető jelenség mellett.

A viszonylag vékony humusz alatti sárga altalajban az objektumok többsége világosan kirajzolódik. Vastagabb humuszt az árok csupán a Kaptár-tanyai út K-i oldalán, É-D-i irányban futva metszett el. Itt az árok falában objektum feltjét nem láttam. A felszínen viszont mindenütt voltak őskori edénycserepek. Az árok és az út metszéspontja, illetve az árok fenti, 90 fokos törése között kb. félúton, a kidobott földben felnőtt egyén ép hosszúcsontját találtam, így valószínű, hogy itt is sírt bolygattak meg. A jó látási viszonyokat nyújtó terület felszínén nagy kiterjedésű őskori telepre utaló cserepek mutatkoztak. A lelőhely pontos kiterjedését a rendelkezésemre álló idő rövidsége miatt nem tudtam felderíteni.

PASZTERNÁK ISTVÁN

236. Monor, Honvéd utca 3.

(Pest megye) Ū

A Monor belterületének K-i részén levő telken, szennyvíztároló gödrének ásása közben 2000. július 11-én sírt találtak. Lakossági bejelentés nyomán július 12–14-én feltártam a gödörbe eső két sírrészletet, rögzítettem egy elpusztult gyermeksírt és további három sírgödörészlet helyét. A leletmentés minimális költségeit a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága fedezte, a leletanyag a Ceglédi Kossuth Múzeumba került.

A telek DNy-i udvarrészén ÉNy-DK hossz tengelyű, 230×195 cm-es gödröt ástak ki 120 cm mélységig. A leletmentés a gödör területén megfigyelhető jelenségekre szorítkozott.

A lelőhely Monor 18. századi, s a 19. század elején felhagyott református temetőjének K-i részét jelzi. A közelében levő telkeken már több alkalommal találtak embercsontokat.

DINNYÉS ISTVÁN

237. Mosonszentmiklós, Gyepföldek-dűlő

(Győr-Moson-Sopron megye) B, LT, Á

Egy 1998 óta nyilvántartott lelőhelyet bolygattak meg

2000. szeptember 21-én nehéz földmunkagépekkel szerelőcsatorna építésekor.

A géppark leállítása, illetve az építkezés közjegyzői felfüggesztése után szeptember 30-án Karasz Ferenc geodétával felmértük a bolygatott 4500 m²-es területet, ami a teljes lelőhelynek feltehetően a harmadát érinti.

Október 5-én a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által kiutalt pénzből kezdtük meg a terület tisztítását. A hagyományos nyesést nem alkalmazhattuk, mivel a munkagépek a jelenlegi szinttől 70 cm-re, mélyen az egykori járósínek alá hatoltak, mintegy 20-40 cm-es mélységben megsemmisítve azokat, és így minden további mélyítés az objektumok teljes pusztulását eredményezte volna. Az október 20-ig tartó dokumentálás során 650 korai-, és késő bronzkori, kelta, késő Árpád-kori objektumot (házakat, vermeket, gödröket, árkokat, cölöplyukakat, külső kemencéket) mérünk fel. Nem mutatkoztak tiszta elválások a terület Ny-i sávjában, egy kb. 10 m széles sávban, ahol csak a szétdúlt kemenceplatnik, sütőfelületek valamint a nagy tömegben előkerülő leletek jelezték, hogy szintén számolnunk kell az előbbiekhöz hasonló telepobjektumokkal, amelyeknek pusztulása azonban igen nagy mértékű.

A hiányzó munkaerő és a téli időszak miatt csupán 183 objektumot bontottunk ki. Ezek egy része a bronzkori településhez tartozó, a bolygatás miatt nehezen értelmezhető cölöplyukak rendszere. A bronzkori település legkorábbi fázisát egy sekély, gazdag betöltésű gödör (308. objektum) jelzi, amiből a Makó kultúra jellegzetes kerámiája került elő. A bronzkor kései fázisának települését a halomsíros kultúra késői kerámiája datálja. E korszak településszerkezetének meghatározó eleme a lelőhely K-i sávjából induló széles, sekély, szabálytalan kiképzésű K-Ny-i irányú árokpár, amelynek árcai egymástól mintegy 50 m-re fekszenek.

A lelőhelyen mindössze csak egy földbe mélyített, padkás szerkezetű LT D periódusú házat és 2 db szemétdödröt kapcsolhatunk a kelta településhez, amely itt inkább szórványjelenségként észlelhető. Jelentősége, hogy árnyalja a kronológiát, valamint, hogy a ház betöltéséből vas- és üveglvadék került elő. A kelta gödrök kerámiaanyagában a grafitos soványítású, seprűs díszű, nagyméretű edények dominálnak.

A lelőhelyen legjobban megfigyelhető horizont az Árpád-kor volt. A falu első említése 1231-ből való, amikor a lébenyi apátság szolgálata számára 12 jobbágyot engednek át. Bár a telep megfeleltetése okleveles adatokkal még bizonytalan, az azonban biztos, hogy a falu megtelepedése nem lehet sokkal korábbi, hiszen a feltárt településmaradványok nem datálhatóak a 12. századnál korábbi időszakra. A falu pusztulását spon-tán pusztasodás okozhatta a 14. század elején, amikor lakói tervszerűen felhagyták a települést. Ezt az mutatja, hogy nem mutatkozott pusztulási réteg, és legké-

sőbbi leleteink az osztrák importból származó grafitos soványítású fazéktöredékek voltak. A településszerkezethez fontos adalékot jelent az U metszetű, keskeny, É-D-i irányú árokpár. Az Árpád-korhoz a településen öt feltárt, süllyesztett padlójú, nyeregvetős, Ny-i bejáratú lakóház, vermek, gödrök, külső kemencék tartoznak, valamint egy fabéltű, lejtvel együtt metszetre bontott kút, melynek 3,5 m-en mutatkozó aljáról fagerenda-töredékeket emeltünk ki. A kút teljes kibontására a meginduló havazások miatt nem kerülhetett sor.

Az ásatás leletanyagában a kis leletek között egyetlen egy Árpád-kori ház padlószintjéről származó erősen kopott felületű ezüstpénz akad. Az egyéb kísérőleletek is – sarkantyútöredék, vaskések, agyagkorong, csiholóvasak, csatkarikák, csontkorcsolyák – legnagyobb részt az Árpád-kori fázishoz kapcsolódnak.

Az ásatás során in situ emeltünk ki Árpád-kori gödör betöltéséből tojást, találtunk halpikkelyt és figyeltünk fel egyéb természettudományos leletekre is (faszén, állatcsont, archeobotanikai maradványok). Az állatcsontokat Körösi Andrea archeozoológus, a növényi maradványokat Torma Andrea archeobotanikus, a famaradványokat Gryneaus András dendrokronológus vizsgálta.

A feltáráson részt vettek Sipeki Zoltán restaurátor, Fábrián Gábor, Füzesi András, Hajnal Zsuzsanna, Hetsi Szilvia, Horváth Eszter, Kis Csaba, Mordovin Maxim, Schmidtmayer Richárd, Szöllösi Szilvia, Tóth Zsuzsanna, Winckler Mónika régészhallgatók.¹⁶

ASZT ÁGNES

238. Mosonszentmiklós határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, Á

2000. szeptember 22-én terepbejárást végeztünk. A Remenc-dűlőben az egész domb be volt terítve trágyával, alig lehetett valamit látni. Néhány őskori cserepet gyűjtöttünk. A Szilas-dűlőben az 1997. évi ásatás területétől ÉNy-ra, a Remenc felé vezető földút bal oldalán, egy kis kiemelkedésen most a felszínen néhány őskori és Árpád-kori cserepet találtunk. A leleteket átadtuk a Hansági Múzeumnak.

Munkatárs: Takács Károly.

FIGLER ANDRÁS

239. Muhi-Ónod, egyesített kavicsbánya

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B, Sza, Á, Kö

Muhi és Ónod községek határában, kavicsbánya számára kijelölt területen a Miskolcra Debrecenbe vezető főút

¹⁶ Az ásatás időközben publikálva: Aszt Á.: Előzetes beszámoló a Mosonszentmiklós-Gyepföldek dűlő területén végzett régészeti kutatásokról. Arrabona 39. 2001. 213-248.